

POSTANOWIENIE

Dnia 22 września 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Szanciło (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jacek Grela

SSN Kamil Zaradkiewicz

Protokolant Ewa Krentzel

w sprawie z powództwa Gminy W.

przeciwko Syndykowi masy upadłości Spółdzielczego Banku (...) w W. w upadłości likwidacyjnej

o wyłączenie z masy upadłości,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 22 września 2020 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 7 lutego 2018 r., sygn. akt XXIII Ga (...),

na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zwraca się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z następującym pytaniem prawnym: czy rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r.

ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu

Spółecznego oraz Funduszu Spójności (Dz.Urz. UE L 210 z dnia 31 lipca 2006 r., s. 25 ze zm.), w tym w szczególności art. 2 pkt 5, art. 3, 4, 57 ust. 1, art. 70 i 80, a aktualnie rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE)

nr z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr (Dz.Urz. UE L 347 z dnia 20 grudnia 2013 r., ze zm.), w tym w szczególności art. 2 pkt 15, art. 37 ust. 1, art. 66, 67 ust. 1, art. 74 ust. 1 i art. 89 ust. 1, należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie regulacji prawa krajowego, która uniemożliwia podmiotowi, który otrzymał środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej, skuteczne dochodzenie na drodze sądowej wyłączenia z masy upadłości tych środków, jeżeli zostały one wpłacone na rachunek bankowy prowadzony w banku, którego upadłość została następnie ogłoszona, albo regulacji prawa krajowego, która nie wyłącza tych środków z masy upadłości upadłego banku.

UZASADNIENIE

postanowienia z dnia 22 września 2020 r. w przedmiocie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Sąd odsyłający

Sąd Najwyższy Rzeczypospolitej Polskiej w W.

Strony postępowania głównego

Powód: Gmina W.

Pełnomocnik powoda: r. pr. J. N.

Pozwany: Syndyk masy upadłości Spółdzielczego Banku (...) w upadłości likwidacyjnej w W.

Pełnomocnik pozwanego: r. pr. M. W.

Przedmiot sporu w postępowaniu głównym

Postępowanie w sprawie o zapłatę kwoty 2.439.814 zł wraz z odsetkami dotyczy wyłączenia tej kwoty z masy upadłości Spółdzielczego Banku (...) w W., aktualnie w upadłości likwidacyjnej.

Przepisy Unii Europejskiej

1. **Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013** z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz.Urz. UE L 347 z dnia 20 grudnia 2013 r., s. 320 ze zm.):

Art. 2 pkt 15) „wydatki publiczne” oznaczają każdy wkład publiczny w finansowanie operacji, który pochodzi z budżetu krajowych, regionalnych lub lokalnych instytucji

publicznych, z budżetu Unii związanego z EFSI, z budżetu podmiotów prawa publicznego lub też z budżetu związków instytucji publicznych lub podmiotów prawa publicznego oraz – do celów określania współfinansowania dla programów lub priorytetów EFS – może obejmować wszelkie środki finansowe wspólnie wniesione przez pracodawców i pracowników;

Artykuł 37. [Instrumenty finansowe] 1. EFSI mogą być wykorzystywane w celu wspierania instrumentów finansowych w ramach jednego lub kilku programów, w tym zorganizowanych poprzez fundusze funduszy, aby przyczynić się do osiągnięcia celów szczegółowych określonych w ramach priorytetu.

Instrumenty finansowe wdraża się, by wesprzeć inwestycje, które uznaje się jako finansowo wykonalne i nie otrzymujące wystarczającego finansowania ze źródeł rynkowych. Stosując przepisy niniejszego tytułu, instytucje zarządzające, podmioty wdrażające fundusze funduszy i podmioty wdrażające instrumenty finansowe zapewniają zgodność z obowiązującymi przepisami prawa, w szczególności w zakresie pomocy państwa i zamówień publicznych.

Artykuł 66. [Formy wsparcia] Wsparcie EFSI przyjmuje formę dotacji, nagród, pomocy zwrotnej i instrumentów finansowych, bądź też ich kombinacji.

W przypadku pomocy zwrotnej wsparcie zwrócone podmiotowi, który go udzielił, lub innej właściwej instytucji państwa członkowskiego jest przechowywane na oddzielnym rachunku lub wydzielone za pomocą kodów księgowych i ponownie wykorzystywane do tego samego celu lub zgodnie z celami programu.

Artykuł 67. [Formy dotacji i pomocy zwrotnej] 1. Dotacje i pomoc zwrotna mogą przyjmować następujące formy:

- a) zwrotu kosztów kwalifikowalnych, które zostały rzeczywiście poniesione i zapłacone, wraz, w stosownych przypadkach, z wkładami rzeczowymi i amortyzacją;
- b) standardowych stawek jednostkowych;
- c) kwot ryczałtowych;
- d) finansowania w oparciu o stawki ryczałtowe, obliczonego przez zastosowanie wartości procentowej do jednej lub kilku kategorii kosztów.

e) finansowania niepowiązanego z kosztami danych operacji, lecz opartego na wypełnianiu warunków odnoszących się do postępów we wdrażaniu lub do osiągnięcia celów programów zgodnie z aktem delegowanym przyjętym na podstawie ust. 5a.

Przepisy dotyczące poszczególnych funduszy mogą ograniczyć formy dotacji i pomocy zwrotnej mające zastosowanie do określonych operacji.

W przypadku formy finansowania, o której mowa w akapicie pierwszym lit. e), audyt ma na celu wyłącznie sprawdzenie, czy warunki zwrotu zostały spełnione.

Artykuł 74. [Obowiązki państw członkowskich] 1. Państwa członkowskie wypełniają obowiązki w zakresie zarządzania, kontroli i audytu oraz przyjmują na siebie wynikające z tego obowiązki określone w przepisach w sprawie zarządzania dzielonego ustanowionych w rozporządzeniu finansowym i w przepisach dotyczących poszczególnych funduszy.

Artykuł 89. [Zadania i cele] 1. Fundusze polityki spójności wnoszą wkład w opracowywanie i realizację działań Unii prowadzących do wzmocnienia jej spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej zgodnie z art. 174 TFUE.

Działania wspierane w ramach funduszy polityki spójności również przyczyniają się do realizacji unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu.

2. **Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006** z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności (Dz.U. L 210 z dnia 31 lipca 2006 r., s. 25):

Art. 2 pkt 5) „wydatki publiczne”: publiczny wkład w finansowanie operacji, pochodzący z budżetu państwa, władz regionalnych lub lokalnych, Wspólnot Europejskich, związany z funduszami strukturalnymi i Funduszem Spójności oraz wszelkie wydatki o podobnym charakterze; za wydatek o podobnym charakterze uważany jest każdy wkład w finansowanie operacji, pochodzący z budżetu podmiotów prawa publicznego lub stowarzyszeń lub związków jednej lub więcej władz regionalnych lub lokalnych, lub podmiotów prawa publicznego działających zgodnie z dyrektywą 2004/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia

31 marca 2004 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania zamówień publicznych na roboty budowlane, dostawy i usługi.

Art. 3. 2. W tym celu EFRR, EFS, Fundusz Spójności, EBI oraz inne istniejące wspólnotowe instrumenty finansowe przyczyniają się, każdy we właściwy dla siebie sposób, do osiągnięcia następujących trzech celów: a) celu Konwergencja, który jest ukierunkowany na przyspieszenie konwergencji najslabiej rozwiniętych państw członkowskich i regionów poprzez poprawę warunków wzrostu i zatrudnienia dzięki zwiększaniu ilości i poprawie jakości inwestycji w kapitał rzeczowy i ludzki, rozwojowi innowacyjności i społeczeństwa opartego na wiedzy, zdolnościom adaptacyjnym do zmian gospodarczych i społecznych, ochronie i poprawie jakości środowiska naturalnego oraz zwiększaniu wydajności administracji. Cel ten stanowi priorytet funduszy; b) celu Konkurencyjność regionalna i zatrudnienie, który, poza najslabiej rozwiniętymi regionami, jest ukierunkowany na zwiększanie konkurencyjności i atrakcyjności regionów, jak również zatrudnienia poprzez przewidywanie zmian gospodarczych i społecznych, w tym związanych z liberalizacją handlu, poprzez zwiększenie i poprawę jakości inwestycji w kapitał ludzki, innowacyjność i promowanie społeczeństwa opartego na wiedzy, przedsiębiorczość, ochronę i poprawę jakości środowiska naturalnego oraz poprawę dostępności, zdolności adaptacyjnych pracowników i podmiotów gospodarczych, jak również rozwój rynków pracy sprzyjających integracji społecznej; oraz c) celu Europejska współpraca terytorialna, który jest ukierunkowany na umacnianie współpracy transgranicznej poprzez wspólne inicjatywy lokalne i regionalne, umacnianie współpracy transnarodowej za pomocą działań sprzyjających zintegrowanemu rozwojowi terytorialnemu powiązanemu z priorytetami Wspólnoty oraz umacnianie współpracy międzyregionalnej i wymiany doświadczeń na właściwym szczeblu terytorialnym.

Artykuł 4. [Instrumenty i misje] 1. Fundusze wnoszą wkład, każdy zgodnie z mającymi do niego zastosowanie przepisami szczególnymi, w osiągnięcie następujących trzech celów, o których mowa w art. 3 ust. 2:

a) celu Konwergencja: EFRR, EFS i Fundusz Spójności;

b) celu Konkurencyjność regionalna i zatrudnienie: EFRR i EFS;

c) celu Europejska współpraca terytorialna: EFRR.

2. Fundusz Spójności udziela także wsparcia w tych regionach niekwalifikujących się do wsparcia z celu Konwergencja na podstawie kryteriów określonych w art. 5 ust. 1, które należą do:

a) państwa członkowskiego kwalifikującego się do wsparcia z Funduszu Spójności na podstawie kryteriów określonych w art. 5 ust. 2; oraz

b) państwa członkowskiego kwalifikującego się do wsparcia z Funduszu Spójności na podstawie kryteriów określonych w art. 8 ust. 3.

3. Fundusze wnoszą wkład w finansowanie pomocy technicznej z inicjatywy państw członkowskich i Komisji.

Artykuł 57. [Trwałość operacji] 1. Państwo członkowskie lub instytucja zarządzająca zapewniają, że operacja zachowuje wkład funduszy, wyłącznie jeżeli operacja ta, w terminie pięciu lat od zakończenia operacji lub trzech lat od zakończenia operacji w państwach członkowskich, które skorzystały z możliwości skrócenia tego terminu w celu utrzymania inwestycji lub miejsc pracy stworzonych przez MŚP, nie zostanie poddana zasadniczym modyfikacjom: a) mającym wpływ na jej charakter lub warunki jej realizacji lub powodującym uzyskanie nieuzasadnionej korzyści przez przedsiębiorstwo lub podmiot publiczny; oraz b) wynikającym ze zmiany charakteru własności elementu infrastruktury albo z zaprzestania działalności produkcyjnej.

2. Państwo członkowskie i instytucja zarządzająca informują Komisję o wszelkich zmianach, o których mowa w ust. 1, w rocznym sprawozdaniu z realizacji, o którym mowa w art. 66. Komisja informuje pozostałe państwa członkowskie.

3. Kwoty nienależnie wypłacone podlegają procedurze odzyskiwania zgodnie z art. 98–102.

4. Państwa członkowskie i Komisja zapewniają, że przedsiębiorstwa, które są lub zostały objęte procedurą odzyskiwania zgodnie z ust. 3 w następstwie przeniesienia działalności produkcyjnej w obrębie państwa członkowskiego lub do innego państwa członkowskiego, nie korzystają z wkładu funduszy.

Obowiązki państw członkowskich

Artykuł 70. [Zarządzanie i kontrola] 1. Państwa członkowskie są odpowiedzialne za zarządzanie programami operacyjnymi i ich kontrolę, w szczególności za pomocą

następujących działań: a) zapewnienia, że systemy zarządzania i kontroli programów operacyjnych są ustanowione zgodnie z art. 58–62 i że funkcjonują skutecznie; b) zapobiegania, wykrywania i korygowania nieprawidłowości oraz odzyskiwania kwot nienależnie wypłaconych wraz z odsetkami z tytułu zaległych płatności w stosownych przypadkach. Państwa członkowskie zgłaszają te nieprawidłowości Komisji i informują Komisję na bieżąco o przebiegu postępowań administracyjnych i prawnych.

2. W przypadku braku możliwości odzyskania kwot nienależnie wypłaconych beneficjentowi państwo członkowskie odpowiada za zwrot utraconych kwot do budżetu ogólnego Unii Europejskiej, jeśli zostanie stwierdzone, że straty powstały z jego winy lub w wyniku niedbalstwa z jego strony.

Artykuł 80. [Niepodzielność płatności na rzecz beneficjentów] 2. Państwa członkowskie upewniają się, że instytucje odpowiedzialne za dokonywanie płatności zapewniają, aby beneficjenci otrzymali pełną kwotę wkładu ze środków publicznych możliwie najszybciej i w całości. Nie potrąca się ani nie wstrzymuje żadnych kwot, ani też nie nakłada się żadnych opłat szczególnych lub innych opłat o równoważnym skutku, które powodowałyby zmniejszenie kwot wypłacanych beneficjentom.

Przepisy krajowe:

3. **Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe** (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1228 ze zm.; dalej: u.p.u.):

Art. 61. Z dniem ogłoszenia upadłości majątek upadłego staje się masą upadłości, która służy zaspokojeniu wierzycieli upadłego.

Art. 62. W skład masy upadłości wchodzi majątek należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości oraz nabyty przez upadłego w toku postępowania upadłościowego, z wyjątkami określonymi w art. 63-67a.

Art. 63. 1. Nie wchodzi do masy upadłości:

1) mienie, które jest wyłączone od egzekucji według przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2019 r. poz. 1460 ze zm.).

Art. 70. Składniki mienia nienależące do majątku upadłego podlegają wyłączeniu z masy upadłości.

Art. 73. 1. We wniosku o wyłączenie z masy upadłości należy zgłosić wszelkie twierdzenia, zarzuty i dowody na ich poparcie pod rygorem utraty prawa powoływania ich w toku dalszego postępowania, chyba że powołanie ich we wniosku było niemożliwe.

2. Sędzia-komisarz rozpoznaje wniosek o wyłączenie z masy upadłości w terminie jednego miesiąca od dnia jego złożenia po wysłuchaniu syndyka, nadzorcy sądowego albo zarządcy.

6. Postanowienie w przedmiocie wyłączenia z masy upadłości wymaga uzasadnienia. Na postanowienie o wyłączeniu z masy upadłości przysługuje zażalenie upadłemu i wierzycielom.

Art. 74. 1. W razie oddalenia wniosku o wyłączenie z masy upadłości wnioskodawca może w drodze powództwa żądać wyłączenia mienia z masy upadłości.

2. Powództwo wnosi się do sądu upadłościowego w terminie miesiąca od dnia doręczenia postanowienia sędziego-komisarza o odmowie wyłączenia z masy upadłości.

3. Powództwo może być oparte wyłącznie na twierdzeniach i zarzutach zgłoszonych we wniosku o wyłączenie z masy upadłości. Inne twierdzenia i zarzuty mogą być zgłoszone tylko wtedy, gdy powód wykaże, że ich wcześniejsze zgłoszenie było niemożliwe. Niezależnie od wyniku sprawy sąd obciąża powoda kosztami procesu, jeżeli powołał nowe dowody istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, których nie zgłosił we wniosku o wyłączenie.

4. **Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego** (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1575 ze zm.; dalej: k.p.c.):

Art. 831. § 1. Nie podlegają egzekucji:

2a) środki pochodzące z programów finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 869 ze zm.), wypłacone w formie zaliczki, chyba że wierzytelność egzekwowana powstała w związku z realizacją projektu, na który środki te były przeznaczone;

5. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych
(t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 869 ze zm.; dalej: u.f.p.):

Art. 5. 1. Środkami publicznymi są:

2) środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz niepodlegające zwrotowi środki z pomocy udzielanej przez państwa członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA);

2a) środki, o których mowa w art. 3b ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2018 r. poz. 1307 i 1669);

3) środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi, inne niż wymienione w pkt 2.

Art. 207. 1. W przypadku gdy środki przeznaczone na realizację programów finansowanych z udziałem środków europejskich są:

1) wykorzystane niezgodnie z przeznaczeniem,

2) wykorzystane z naruszeniem procedur, o których mowa w art. 184,

3) pobrane nienależnie lub w nadmiernej wysokości

- podlegają zwrotowi wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych, liczonymi od dnia przekazania środków, w terminie 14 dni od dnia doręczenia ostatecznej decyzji, o której mowa w ust. 9, na wskazany w tej decyzji rachunek bankowy.

Przedmiot i podstawa prawna odesłania prejudycjalnego

6. Wykładnia art. 2 pkt 5, art. 3, 4, 57 ust. 1, art. 70 i 80 rozporządzenia nr 1083/2006 oraz art. 2 pkt 15, art. 37 ust. 1, art. 66, 67 ust. 1, art. 74 ust. 1 i art. 89 ust. 1 rozporządzenia nr 1303/2013.

Art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Przedstawienie stanu faktycznego i przebiegu postępowania

7. Powodowa Gmina W. wniosła przeciwko Syndykowi masy upadłości Spółdzielczego Banku (...) w upadłości likwidacyjnej w W. (dalej: Bank) pozew o wyłączenie z masy upadłości środków pieniężnych w kwocie 2.439.814 zł oraz ich wydanie na swoją rzecz. Jako podstawę prawną żądania podała art. 63 u.p.u. Zdaniem powódki środki pieniężne zgromadzone na rachunkach bankowych prowadzonych przez Bank to środki, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 u.f.p., a zatem nie wchodzi one do masy upadłości.

8. W odpowiedzi na pozew pozwany Syndyk wniósł o oddalenie powództwa, podnosząc, że wskazana przez powódkę podstawa uzasadniająca roszczenie dotyczy wyłączenia z masy upadłości składników należących do upadłego, które z różnych względów (np. socjalnych) należy pozostawić upadłemu. Wyłączenie, o którym mowa w art. 63 u.p.u., nie może być tożsame z wyłączeniem przewidzianym w art. 70-74 u.p.u. Nabywając własność wpłaconych znaków, bank ma prawo obracać środkami pieniężnymi zgromadzonymi na rachunku jego posiadacza. Oznacza to, że wpłacone przez Gminę na jej rachunki bankowe kwoty stały się własnością upadłego Banku i aktualnie powódce przysługuje jedynie wierzytelność o zwrot wpłaconych kwot, którą Gmina powinna zgłosić do masy upadłości. Nadto, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, wyłączeniu mogą ulec rzeczy oznaczone co do tożsamości, a środki pieniężne do takich nie należą, zaś z chwilą zaksięgowania na rachunkach bankowych utraciły status środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej oraz niepodlegających zwrotowi środków pomocy udzielanej przez państwa członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) i środków pochodzących ze źródeł zagranicznych niepodlegających zwrotowi.

9. Wyrokiem z dnia 8 lutego 2017 r. Sąd Rejonowy w W. oddalił powództwo oraz zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 14.400 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

10. Powyższy wyrok zapadł na podstawie następujących ustaleń faktycznych:

Postanowieniem z dnia 30 grudnia 2015 r. została ogłoszona upadłość Banku z możliwością zawarcia układu, a następnie postanowieniem z dnia 22 lutego 2016 r. Sąd zmienił prowadzone postępowanie upadłościowe na postępowanie obejmujące likwidację majątku upadłego. Bank zawarł z Gminą cztery umowy rachunku bankowego. Na pierwszym i czwartym rachunku znajdowały się środki pieniężne przekazane powódce na podstawie umowy o dofinansowanie realizowanego w ramach działania Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013. Na pierwszym rachunku Gmina zgromadziła kwotę 1.007.399,38 zł, która stanowiła zaliczkę za okres 1 października 2015 r. – 6 listopada 2015 r., na drugim kwotę 142.909,21 zł, zgodnie z umową o dofinansowanie w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007-2013, na trzecim kwotę 1.266.287 zł, która dotyczyła rozliczenia projektu inwestycyjnego na lata 2007-2013, zaś na czwartym kwotę 23.218,11 zł, która stanowiła refundację za okres 20 października 2010 r. – 30 listopada 2014 r. Otrzymane dofinansowanie było refundacją poniesionych wydatków.

Gmina złożyła wniosek o wyłączenie z masy upadłości środków pieniężnych w łącznej kwocie 2.439.813,70 zł. Postanowieniem z dnia 18 marca 2016 r. sędziakomisarz oddalił ten wniosek. Odpis postanowienia został doręczony Gminie w dniu 24 marca 2016 r., zaś pozew o wyłączenie mienia z masy upadłości został nadany w dniu 25 kwietnia 2015 r.

11. Na podstawie ustalonego stanu faktycznego Sąd Rejonowy uznał, że co prawda sprawa jest nietypowa, gdyż postępowanie upadłościowe toczy się wobec banku, niemniej nie ma podstaw prawnych do uwzględnienia powództwa. Sąd ten wskazał, że przemawia za tym sama konstrukcja roszczenia i jego uzasadnienie, przy zastosowaniu art. 63 u.p.u. Ponieważ Bank nabył własność środków pieniężnych, to przesłanka wyłączenia mienia z masy upadłości, jaką jest

skuteczne prawo do żądania takiego wyłączenia, nie została spełniona. Wierzytelność o zwrot środków pieniężnych przysługująca powódce na mocy umowy rachunku bankowego nie weszła do masy upadłości, lecz jej przysługiwała i mogła zostać zrealizowana wyłącznie w ramach zgłoszenia wierzytelności i podziału funduszy masy upadłości zgodnie z regułami określonymi w przepisach prawa upadłościowego. To nie Gmina była podmiotem, wobec którego ogłoszono upadłości i wobec którego prowadzona była egzekucja uniwersalna, lecz był nim Bank. Przewidziane w art. 831 § 1 pkt 2a k.p.c. w zw. z art. 63 u.p.u. ograniczenie egzekucji dotyczy wyłącznie środków należących do podmiotu, wobec którego toczy się postępowanie egzekucyjne/upadłościowe, a nie podmiotu, który w ramach umowy rachunku bankowego powierzył swoje środki bankowi, wobec którego później została ogłoszona upadłość. Z chwilą ogłoszenia upadłości te środki weszły do masy upadłości i nie było ani możliwości, ani podstawy prawnej, aby wyłączyć je z masy upadłości na rzecz powódki.

12. Wyrokiem z dnia 7 lutego 2018 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił apelację powódki (pkt I) i zasądził od Gminy na rzecz Syndyka kwotę 7.500 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego (pkt II).

13. Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne Sądu I instancji i ich ocenę prawną, w tym, że sama konstrukcja powództwa o wyłączenie mienia z masy upadłości nie opierała się na tytule własności, ale na art. 63 u.p.u. i już tylko z tego powodu nie mogło ono zostać uwzględnione. Podkreślił, że przedmiotem żądania wyłączenia mienia z masy upadłości są składniki nienależące do majątku upadłego, co do których żądającemu wyłączenia przysługuje prawo własności. Z chwilą wpłaty pieniędzy do banku posiadacz rachunku bankowego traci ich własność na rzecz banku, a nabywa roszczenie o zwrot takiej samej ich ilości. W związku z tym, jeżeli bank, w którym są zdeponowane środki pieniężne, jest w upadłości, to wniosek podmiotu, który zdeponował te pieniądze, określony treścią pozwu, czyli na podstawie art. 63 lub 70 u.p.u., nie może zostać uwzględniony. W art. 63 u.p.u. określono cztery grupy praw majątkowych, które nie wchodzą w skład masy upadłości, bez względu na formę postępowania upadłościowego. Nie ma też znaczenia, czy prawa te istniały w dacie ogłoszenia upadłości, czy też powstały później. Rozstrzygnięcie o tym, co wchodzi w skład masy upadłości, a które składniki

majątku upadłego nie mogą być do niej zaliczone z mocy art. 63 ust. 1 u.p.u. i przepisów szczególnych, należy wyłącznie do sędziego-komisarza i nie jest zaskarżalne. Nie oznacza to jednak, że przedmioty niewchodzące do masy upadłości nie stanowią majątku upadłego. Przepis art. 63 u.p.u. odnosi się do pojęcia masy upadłości i majątku upadłego, a mając na względzie wyłączenia egzekucyjne z art. 831 § 1 pkt 2a k.p.c., on odnosi się do tego, co nie może być przedmiotem egzekucji, bo nie wchodzi w skład masy upadłości.

14. Z tego względu przepisy art. 70-74 u.p.u. oraz droga procesu o wydanie rzeczy na zasadach ogólnych nie mogły - zdaniem Sądu Okręgowego - znaleźć zastosowania w niniejszej sprawie, gdyż nie chodziło o orzeczenie co do praw osób trzecich, lecz o to, które składniki majątku należącego do upadłego należy pozostawić w jego władaniu. Wyłączenie, o którym mowa w art. 63 u.p.u., nie może być utożsamiane z wyłączeniem z art. 70-74 u.p.u., ponieważ w pierwszej sytuacji chodzi o wyłączenie z masy upadłości składników majątkowych należących do upadłego, a w drugiej o wyłączenie składników należących do osoby trzeciej i wydanie ich tej osobie.

15. Mając na uwadze powyższe przepisy, nie można - zdaniem Sądu Okręgowego - ani z art. 63 ust 1 u.p.u., ani z art. 70 u.p.u. przejść do ograniczeń, o których mowa w art. 831 § 1 pkt 2a k.p.c., w zakresie ograniczenia egzekucji w sytuacji, w której Gmina ma zdeponowane środki pieniężne w Banku, w stosunku do którego toczy się postępowanie upadłościowe. Główny problem stanowi okoliczność, że to Bank upadł, a nie powódka. W konsekwencji, zaistniała sytuacja nie ma przełożenia na przepisy kodeksu postępowania cywilnego. Wierzytelność o zwrot środków pieniężnych przysługująca Gminie na mocy umowy rachunku bankowego nie wchodzi do masy upadłości, lecz przysługuje wnioskodawcy i może być zrealizowana, z tym że wyłącznie w ramach zgłoszenia wierzytelności i podziału funduszy masy upadłości zgodnie z regułami określonymi w przepisach prawa upadłościowego. Nie ma zastosowania wykładnia celowościowa, jak chciałaby powódka, jak również nie występuje tu luka prawna. Ustawodawca przewidział ochronę środków pochodzących z UE, ale tylko w odniesieniu do dłużnika, a nie do wierzyciela. Gmina nie jest tu zaś dłużnikiem.

16. Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wniosła powodowa Gmina, zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj. art. 63 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 70 u.p.u. w zw. z art. 831 § 1 pkt 2a k.p.c. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że wyłączeniu z masy upadłości na podstawie tego przepisu podlegają wyłącznie składniki majątkowe należące do upadłego.

17. Powołując się na powyższy zarzut, skarżąca wniosła o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku oraz przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, przy uwzględnieniu kosztów postępowania kasacyjnego.

Podstawy wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym

18. Problem, który zaistniał w niniejszej sprawie, jest związany z dofinansowaniem, jakie powodowa Gmina otrzymała z funduszy UE. Bezsporne było bowiem, że środki pieniężne objęte pozwem w niniejszej sprawie to środki uzyskane z UE w ramach funduszy przewidzianych rozporządzeniem nr 1083/2006, które zostało zastąpione rozporządzeniem nr 1303/2013. W związku z tym, jako wzorce normatywne, zostały powołane oba te rozporządzenia, albowiem *de facto* ich cel i założenia są tożsame, przy czym to, na podstawie którego powódce zostały przydzielone środki pieniężne, już nie obowiązuje.

19. Dofinansowanie środkami pieniężnymi pochodzącymi z UE odbywa się na podstawie umowy zawartej przez beneficjenta z tzw. Instytucją Wdrażającą Programy Europejskie. Pierwszą była umowa nr (...) z dnia 26 maja 2014 r. o dofinansowanie Projektu „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w Gminie W.” Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007-2013 (dalej: Umowa nr 1), w której odwołano się m.in. do rozporządzenia nr 1083/2006. Beneficjentem, czyli osobą prawną, która realizowała projekt finansowany ze źródeł zagranicznych na podstawie tej umowy, była powódka. W Umowie nr 1 zdefiniowano również pojęcie dofinansowania – jako wartość wsparcia udzielonego beneficjentowi ze środków publicznych w formie płatności z budżetu środków europejskich oraz dotacji celowej z publicznych środków krajowych na podstawie ustawy o finansach publicznych oraz zgodnie z rozporządzeniem ministra właściwego do spraw rozwoju

regionalnego wydanym na podstawie tej ustawy. Przedmiotem Umowy nr 1 było udzielenie beneficjentowi przez Instytucję Wdrażającą dofinansowania na realizację projektu „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w Gminie W.” (§ 2 ust. 1). Całkowity koszt realizacji projektu wynosił 1.014.473 zł; tyle też wynosiła całkowita kwota wydatków kwalifikowanych związanych z realizacją projektu. Beneficjent był zobowiązany do sfinansowania projektu ze środków własnych w przypadku wypłaty dofinansowania w formie refundacji (§ 3). Instytucja Wdrażająca zobowiązała się udzielić beneficjentowi dofinansowania w ww. kwocie, stanowiącej 100% kwoty całkowitych wydatków kwalifikowanych, na które składały się: (a) płatność z budżetu środków europejskich w kwocie 862.302,05 zł, (b) dotacja celowa pochodząca z publicznych środków krajowych w kwocie 152.170,95 zł (§ 4 ust. 1). Dofinansowanie miało zostać udzielone w formie: (1) refundacji całości lub części poniesionych wydatków kwalifikowanych w formie płatności pośrednich oraz płatności końcowej lub (b) zaliczki w jednej lub kilku transzach oraz refundacji części wydatków kwalifikujących się do objęcia wsparciem poniesionych wcześniej przez beneficjenta w formie płatności pośrednich oraz płatności końcowej zgodnie z harmonogramem rzeczowo-finansowym, po złożeniu wniosku o przekazanie płatności zaliczkowej na aktualnie zrealizowane zadanie (§ 4 ust. 6).

20. Środki europejskie, pochodzące ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, miały zatem stanowić 85% kwoty dofinansowania, przy czym wszelkie płatności, niezależnie czy w formie refundacji, czy zaliczkowe miały następować w złotych polskich na wskazany rachunek bankowy beneficjenta (§ 4 ust. 9-12). Istotne jest zatem, co wydaje się być oczywiste, że powódka nie miała możliwości uzyskać środków pieniężnych tytułem dofinansowania w innej formie, np. jako gotówki.

21. W Umowie nr 1 bardzo szczegółowo określono prawa i obowiązki jej stron związane z realizacją projektu, w tym w zakresie rozliczenia i zwrotu dofinansowania. Beneficjent zobowiązał się m.in. do zrealizowania projektu tak, aby zostały zrealizowane cele projektu oraz osiągnięte wskaźniki określone we wniosku o dofinansowanie oraz w Umowie i do zapewnienia trwałości efektów projektu przez okres 5 lat od dnia zakończenia jego realizacji, a także do przekazania do Instytucji Wdrażającej wraz z wnioskiem o płatność dokumentów potwierdzających

wykonanie projektu w zakresie wynikającym z harmonogramu rzeczowo-finansowego (§ 7 ust. 1 i 2) i do poddania się ocenom i kontrolom (§ 7 ust. 8, § 9).

22. Istotne w związku z tym jest, że Instytucja Wdrażająca może wypowiedzieć Umowę ze skutkiem natychmiastowym, m.in. gdy beneficjent wykorzystał dofinansowanie niezgodnie z przeznaczeniem, o którym mowa w art. 207 u.f.p. (§ 12 ust. 3 pkt 12). W tym przepisie wymieniono sytuacje, w których środki przeznaczone na realizację programów finansowanych z udziałem środków europejskich podlegają zwrotowi wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych, w tym wykorzystania ich niezgodnie z przeznaczeniem (pkt 1). Jeżeli doszłoby do rozwiązania stosunku umownego w wypadkach, o których mowa w § 12 ust. 1-3, to konsekwencją byłby obowiązek beneficjenta zwrotu dofinansowania wraz ze stosownymi odsetkami (§ 13 ust. 1 i 2). Także gdyby ze złożonego wniosku o płatność końcową wynikało, że część przekazanego dofinansowania nie została wydatkowana przez beneficjenta, miałby on obowiązek zwrotu środków bez wzywania (§ 13 ust. 3).

23. Drugą umową była umowa nr (...) z dnia 28 sierpnia 2014 r. w ramach działania „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, którego przedmiotem była budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Łajski IV etap (dalej: Umowa nr 2). Beneficjentowi (Gminie) została przyznana pomoc w wysokości 2.335.084 zł, ale nie więcej niż 50% poniesionych kosztów kwalifikowalnych operacji (§ 4 w zw. z § 1 pkt 8). W Umowie nr 2 także przewidziano sytuacje, w których mogło dojść do rozwiązania stosunku umownego (wypowiedzenia umowy, w tym ze skutkiem natychmiastowym) i w których aktualizował się po stronie beneficjenta obowiązek zwrotu pobranej kwoty dofinansowania (§ 12-13).

24. Analogiczne postanowienia zostały zawarte w trzeciej umowie nr (...) z dnia 8 września 2014 r. o dofinansowanie projektu „Budowa kanalizacji Michałów Reginów etap II i III w Gminie W.” w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 (dalej: Umowa nr 3), w której również odwołano się do rozporządzenia nr 1083/2006. Planowany całkowity koszt realizacji projektu wyniósł 7.349.884,68 zł, przy czym maksymalna kwota wydatków kwalifikowanych wynosiła

5.107.639,40 zł (§ 5 ust. 1 i 2) i taka też kwota została przyznana beneficjentowi ze środków publicznych pochodzących z budżetu środków europejskich (§ 6 ust. 1 w zw. z § 2 pkt 2). Kwota dofinansowania ze środków europejskich została rozbita na zaliczki, płatności pośrednie i płatność końcową (§ 8 ust. 1). Także w Umowie nr 3 przewidziano obowiązek zwrotu kwoty dofinansowania, z uwzględnieniem art. 207 u.f.p. (§ 17).

25. Środki pieniężne uzyskane na podstawie wyżej opisanych umów znajdowały się na wyodrębnionych rachunkach bankowych w Banku, w stosunku do którego została ogłoszona upadłość. Jak wynika z treści tych umów i bezspornych twierdzeń powódki, były to środki uzyskane z funduszy europejskich na określone cele, przy czym część z nich stanowiła refundację wydatków już poniesionych przez Gminę.

26. Jak wynika z przepisów rozporządzenia nr 1083/2006, a aktualnie rozporządzenia nr 1303/2013, w tym w szczególności z zacytowanych wcześniej przepisów, środki unijne stanowią dofinansowanie w krajach UE na określone cele. Wynika to już z definicji pojęcia „wydatki publiczne” w świetle tych rozporządzeń. W art. 3 rozporządzenia nr 1083/2006 określono trzy cele, jakie są stawiane wymienionym w nim funduszom unijnym, a środki pieniężne pochodzące z tych funduszy miały prowadzić do osiągnięcia tych celów. Jest to oczywiste, gdyż transfer środków pieniężnych daje realną możliwość zlikwidowania, a przynajmniej zmniejszenia różnic pomiędzy krajami UE, jak również poszczególnymi jej regionami. Państwo członkowskie lub instytucja zarządzająca mają obowiązek zapewnić, że dana operacja (projekt) zachowuje wkład funduszy i przez określony okres czasu inwestycja lub miejsca pracy zostaną utrzymane.

27. Nie można pominąć, że w ustawodawstwie unijnym zostało przewidziane, iż w określonych sytuacjach dochodzi do „odzyskiwania” środków pieniężnych, stanowiących dofinansowanie inwestycji.

28. Co istotne, zgodnie z art. 70 ust. 1 i 2 rozporządzenia nr 1083/2006 państwa członkowskie są odpowiedzialne za zarządzanie programami operacyjnymi i ich kontrolę, mają również odzyskiwać kwoty, np. nienależnie wypłacone, wraz z odsetkami z tytułu zaległych płatności w określonych sytuacjach,

a w przypadku braku możliwości odzyskania kwot nienależnie wypłaconych beneficjentowi państwo członkowskie odpowiada za zwrot utraconych kwot do budżetu ogólnego UE, jeśli zostanie stwierdzone, że straty powstały z jego winy lub w wyniku niedbalstwa z jego strony.

29. Państwa członkowskie mają również zapewnić taką procedurę, aby instytucje odpowiedzialne za dokonywanie płatności przekazywały beneficjentom bezzwłocznie pełną kwotę wkładu ze środków publicznych, bez żadnych potrąceń i opłat wpływających na wysokość przekazywanych kwot.

30. W takiej sytuacji wydaje się być oczywiste, że regulacje krajowe nie powinny stać na przeszkodzie realizacji celów określonych rozporządzeniami unijnymi, a więc powinny uwzględniać, że środki pieniężne przekazywane z funduszy unijnych dotyczą ściśle określonych inwestycji (projektów), które mają na celu niwelowanie różnic występujących w krajach UE, przy czym dofinansowywane projekty podlegają kontroli i ocenie, a także rozliczeniu. W określonych sytuacjach, nawet jeżeli dofinansowanie ma charakter dotacji, a więc z założenia jest bezzwrotne, beneficjent może zostać zobowiązany do zwrotu całości lub części otrzymanej kwoty.

31. Także w prawie polskim zostały przewidziane sytuacje, w których beneficjent ma obowiązek zwrócić środki pieniężne otrzymane tytułem dofinansowania, co może dotyczyć również środków unijnych. Taki obowiązek został przewidziany również w umowach łączących Gminę z upadłym Bankiem.

32. Jak wskazano, środki pieniężne, które otrzymała powódka w ramach dofinansowania z UE, zostały zgromadzone na rachunkach bankowych, prowadzonych przez Bank, przy czym wpłaty na te rachunki nastąpiły przed dniem ogłoszenia upadłości tego Banku. W związku z tym należy wskazać, że zgodnie z art. 725 k.c. przez umowę rachunku bankowego bank zobowiązuje się względem posiadacza rachunku, na czas oznaczony lub nieoznaczony, do przechowywania jego środków pieniężnych oraz, jeżeli umowa tak stanowi, do przeprowadzania na jego zlecenie rozliczeń pieniężnych. W świetle natomiast art. 726 k.c. bank może obracać czasowo wolnymi środkami pieniężnymi zgromadzonymi na rachunku bankowym z obowiązkiem ich zwrotu w całości lub w części na każde żądanie,

chyba że umowa uzależnia obowiązek zwrotu od wypowiedzenia.

33. Z brzmienia art. 726 k.c. wynika nie tylko to, że bank jest uprawniony do obracania czasowo wolnymi środkami pieniężnymi zgromadzonymi na rachunku bankowym, ale przede wszystkim to, że bank staje się właścicielem powierzonych mu do przechowywania środków pieniężnych (nie ma przy tym potrzeby wchodzić w problematykę prawnorzeczową prawa własności, gdyż nie ma ona znaczenia dla omawianej kwestii). To, że pieniądze wpłacone na rachunek bankowy przestają być własnością posiadacza rachunku, lecz należą do majątku banku prowadzącego ten rachunek, jest bezsporne w polskiej doktrynie i orzecznictwie (zob. np. uchwałę składu 7 sędziów SN z dnia 14 czerwca 1962 r., VI KO 23/62, OSNKW 1963, nr 2, poz. 21; M. Sychowicz, w: J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom 5. Zobowiązania. Część szczegółowa*, Warszawa 2017, s. 41; K. Krziskowska, w: M. Habdas, M. Fras (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom IV. Zobowiązania. Część szczególna (art. 535-764⁹)*, Warszawa 2018, s. 614; T. Czech, *Glosa do wyroku SN z dnia 10 września 2015 r., II CSK 536/14*, „Monitor Prawa Bankowego” 2018, nr 2, s. 41).

34. W związku z powyższym, w normalnym układzie stosunków prawnych, posiadaczowi rachunku bankowego przysługuje w stosunku do banku roszczenie o zwrot takiej samej ilości środków pieniężnych, co środki wpłacone na ten rachunek, a bank ma obowiązek ich zwrotu na każde żądanie posiadacza rachunku. Jeżeli by zatem nie doszło do upadłości Banku, Gmina mogłaby żądać wypłacenia z rachunków bankowych znajdujących się na nich środków pieniężnych – w celu realizacji Umów nr 1, 2 i 3.

35. Ogłoszenie upadłości Banku wyeliminowało powyższe uprawnienie powódki w świetle prawa polskiego. Z dniem ogłoszenia upadłości (ostatecznie tzw. upadłości likwidacyjnej) majątek upadłego Banku stał się masą upadłości, która służy zaspokojeniu wierzycieli upadłego (art. 61 u.p.u.), gdyż taki jest cel postępowania upadłościowego. Syndyk masy upadłości ma za zadanie ustalić stan masy upadłości i tak przeprowadzić postępowanie upadłościowe, aby wierzyciele upadłego zostali zaspokojeni w jak najwyższym stopniu.

36. Jak stanowi art. 62 u.p.u., w skład masy upadłości wchodzi majątek

należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości oraz nabyty przez upadłego w toku postępowania upadłościowego, z wyjątkami określonymi w art. 63-67a.

37. Należy odróżnić dwa zagadnienia, które są regulowane przepisami prawa upadłościowego. Pierwsze dotyczy składników majątku, które *ex lege* nie wchodzi do masy upadłości. Chodzi tu m.in. o mienie, które jest wyłączone od egzekucji według przepisów kodeksu postępowania cywilnego (art. 63 ust. 1 pkt 1 u.p.u.), na który powoływała się powódka. Przedmioty i prawa wyłączone od egzekucji zostały wskazane w szczególności (ale nie wyłącznie) w art. 829 i 831-833 k.p.c. Z punktu widzenia przedmiotu sprawy istotny jest art. 831 § 1 pkt 2a k.p.c., zgodnie z którym nie podlegają egzekucji środki pochodzące z programów finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 u.f.p., wypłacone w formie zaliczki, chyba że wierzytelność egzekwowana powstała w związku z realizacją projektu, na który środki te były przeznaczone. Są to zatem środki publiczne, w tym środki pochodzące z budżetu UE oraz niepodlegające zwrotowi środki z pomocy udzielanej przez państwa członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) oraz inne środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi. Ustawodawca polski przewidział więc, że tego rodzaju środki pieniężne nie wchodzi do masy upadłości.

38. Powyższy przepis nie może mieć jednak zastosowania w niniejszej sprawie, co słusznie zauważyły Sądy *meriti*.

39. Zgodnie z uchwałą Sadu Najwyższego z dnia 26 lutego 2015 r. (III CZP 104/14, OSNC 2015, nr 12, poz. 140) zajęcie rachunku bankowego nie może obejmować środków, o których mowa w art. 831 § 1 pkt 2a k.p.c., chyba że egzekwowana wierzytelność powstała w związku z realizacją projektu, na który te środki były przeznaczone. Decydujące dla wyznaczenia granic przedmiotowych wyłączenia spod egzekucji wynikającego z tych przepisów jest pochodzenie środków, do których kierowana jest egzekucja, a nie to, jaki tytuł prawny do tych środków ma dłużnik, wobec którego prowadzona jest egzekucja. Przedmiotowe środki nie podlegają egzekucji jako takie, bez względu na to, czy dłużnik ma w stosunku do podmiotu, który środki te ma mu dopiero wypłacić, wierzytelność o ich wypłatę, czy też środki te zostały już dłużnikowi wypłacone i znajdują się na

jego rachunku bankowym, a on ma wierzytelność o ich wypłatę do banku, w którym znajduje się ten rachunek, i zamierza je wydatkować w ramach realizacji projektu. Wyłączenie spod egzekucji według art. 831 § 1 pkt 2a i art. 831 § 2 k.p.c. nie jest skuteczne tylko wtedy, gdy wobec dłużnika prowadzona jest egzekucja z tytułu wierzytelności powstałej w związku z realizacją projektu, na który przeznaczone były środki, o których mowa. Skutków prawnych tego wyłączenia nie ogranicza natomiast konstrukcja egzekucji z rachunku bankowego, zakładająca, że egzekucja ta obejmuje wierzytelność dłużnika w stosunku do banku powstałą w następstwie przeniesienia przez dłużnika na bank własności wpłaconych środków pieniężnych.

Jak podkreślono w powyższej uchwale, przyjęte w art. 831 § 1 pkt 2a i w art. 831 § 2 k.p.c. relatywnie szerokie ujęcie wyłączenia spod egzekucji ma na celu zapewnienie efektywności art. 80 rozporządzenia nr 1083/2006 i zapobieganie ryzyku naruszenia jego art. 57.

40. W orzecznictwie i literaturze przedmiotu bezsporne jest w zasadzie stanowisko, że art. 63 u.p.u. dotyczy jedynie majątku upadłego. W rozpoznawanej sprawie ten przepis nie może mieć zatem zastosowania, jako że - jak wskazano - wpłacone na rachunek bankowy środki pieniężne „wyszły” z majątku beneficjenta i „weszły” do majątku Banku. Wyłączenia składników majątkowych osób trzecich dotyczy natomiast art. 70 i n. u.p.u. Oznacza to, że jeżeli upadły jest beneficjentem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 u.f.p., to ma zastosowanie art. 63 u.p.u., nawet jeżeli środki zostały wpłacone na rachunek bankowy. Jeżeli jednak upadłym jest bank, który prowadzi ten rachunek, to ta zasada nie ma zastosowania i wówczas pieniądze musiałyby być trzymane przez beneficjenta np. w gotówce. Innymi słowy, w tej ostatniej sytuacji, aby uchronić się przed utratą pieniędzy, beneficjent nie powinien ich wpłacać na rachunek bankowy, co - z uwagi na treść umów o dofinansowanie - nie było możliwe.

41. Drugie zagadnienie dotyczy instytucji wyłączenia z masy upadłości, albowiem składniki mienia nienależące do majątku upadłego podlegają wyłączeniu (art. 70 u.p.u.). W prawie krajowym jest przewidziana dwuetapowa droga w tym przedmiocie. W pierwszej kolejności wierzyciel powinien złożyć do sędziego-komisarza wniosek o wyłączenie z masy upadłości. Dopiero jeżeli sędzia-komisarz

taki wniosek oddali, wnioskodawca może w drodze powództwa żądać wyłączenia mienia z masy upadłości (art. 72-74 u.p.u.). Gmina zachowała ten tryb, a więc najpierw wniosła o wyłączenie środków pieniężnych z masy upadłości Banku, który to wniosek został oddalony przez sędziego-komisarza, a następnie wystąpiła z niniejszym pozwem.

42. Jak przyjmuje się w orzecznictwie, możliwość wyłączenia któregokolwiek ze składników z masy upadłości na podstawie art. 72 u.p.u. zachodzi w razie wykazania, że składnik ten nie należał do upadłego oraz że osoba, na rzecz której ma nastąpić wyłączenie, miała do tego składnika prawo, które może wynikać z prawa rzeczowego albo ze stosunków zobowiązaniowych. Dochodzący wyłączenia rzeczy powinien zatem wykazać, że przedmiot wyłączenia jest indywidualnie oznaczony i nadaje się do wydzielenia z masy. Ocena prawna żądania do wyłączenia z masy upadłości środków pieniężnych i wydania ich innej osobie powinna się opierać na tytułach prawnych przewidzianych w kodeksie cywilnym, na treści zawartej umowy i uzupełniających ją przepisach kodeksu cywilnego. Składnikiem mienia w rozumieniu art. 70 u.p.u. może być także kwota pieniężna należna innej osobie, a więc która nie przysługiwała upadłemu, a w dalszym ciągu znajduje się w jego posiadaniu (na rachunku bankowym kontrahenta) i możliwe jest wydzielenie jej z masy upadłości (wyrok SN z dnia 10 września 2015 r., II CSK 536/14, „Monitor Prawa Bankowego” 2016, nr 11, s. 58).

43. Niemniej w sprawie II CSK 536/14, która była przedmiotem rozpoznania przez Sąd Najwyższy, nie chodziło o upadłość banku, który prowadził rachunek bankowy wierzyciela, ale o upadłość innego podmiotu niż bank, przy czym ten podmiot miał zawartą z bankiem umowę rachunku bankowego.

44. W niniejszej sprawie – jak była o tym mowa – Bank stał właścicielem wpłaconych pieniędzy (art. 725-726 k.c.), a więc art. 70 u.p.u. nie ma zastosowania. Nie można bowiem skutecznie żądać wyłączenia z masy upadłości rzeczy lub środków pieniężnych, które stały się własnością upadłego, a w konsekwencji - weszły do masy upadłości.

45. Oparcie roszczenia na przepisach krajowych oznacza zatem, że *de*

facto powódka żąda wyłączenia z masy upadłości Banku środków pieniężnych nienależących do niej. A jak wskazano powyżej, z dniem ogłoszenia upadłości majątek upadłego staje się masą upadłości, która służy zaspokojeniu wierzycieli upadłego. Oznacza to, że z dniem ogłoszenia upadłości środki pochodzące z funduszy unijnych stały się częścią masy upadłości i powinny podlegać zaspokojeniu wszystkich wierzycieli, a więc nie tylko Gminy, która była ich beneficjentem. W art. 342 i n. u.p.u. zostały bardzo szczegółowo opisane zasady (w tym kolejność) zaspokojenia wierzycieli upadłego.

46. Jednocześnie, skoro Gminie przysługiwało prawo żądania wypłaty środków pieniężnych znajdujących się na rachunkach bankowych, oczywiste jest, że jest ona wierzycielem w rozumieniu przepisów prawa upadłościowego. Jak stanowi art. 236 ust. 1 u.p.u., wierzyciel osobisty upadłego, który chce uczestniczyć w postępowaniu upadłościowym, jeżeli niezbędne jest ustalenie jego wierzytelności, powinien w terminie oznaczonym w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości zgłosić syndykowi swoją wierzytelność. Już przed II wojną światową Sąd Najwyższy stwierdził, że szczególne przepisy prawa upadłościowego przewidują odrębny tryb zaspokojenia wierzytelności z funduszy masy i w zasadzie nie przewidują możliwości ich zaspokojenia w trybie ogólnym postępowania sądowego. Z tego względu w zasadzie, jako nieprzewidziane w prawie upadłościowym, nie jest dopuszczalne poszukiwanie w toku postępowania sądowego wierzytelności przeciwko syndykowi (orzeczenie SN z dnia 28 października 1937 r., I C 179/37, OSP 1938, nr 1, poz. 57). Jest to droga wyłączna, co podkreślono również w późniejszym orzecznictwie (zob. np. wyrok SN z dnia 29 września 1967 r., I CR 100/67, OSNCP 1968, nr 7, poz. 121; uchwałę SN z dnia 30 marca 1992 r., III CZP 22/92, OSNCP 1992, nr 11, poz. 88). Nie jest to sporne również w doktrynie.

47. W takiej sytuacji, jak zauważyły Sądy obu instancji, Gmina powinna zgłosić do masy upadłości Banku wierzytelność z tytułu środków pieniężnych, jakie otrzymała – jako beneficjent – z funduszy unijnych w ramach wcześniej opisanych umów o dofinansowanie. Może się to wiązać ze wskazanymi (negatywnymi) konsekwencjami, a jednocześnie nie zostaną osiągnięte cele, jakie przyświecały umowom o dofinansowanie. Nie będzie to sytuacja pożądana ani z punktu widzenia

interesu polskiego państwa, ani interesu UE.

48. Reasumując, zastosowanie polskich przepisów skutkować powinno przyjęciem stanowiska zajętego przez Sądy *meriti*. Z powyższego wynika, że o ile polski ustawodawca przewidział ochronę środków pieniężnych pochodzących ze środków funduszy unijnych, przeznaczonych (w różnych formach) na określone cele (projekty), to wyłącznie w sytuacji, gdy dłużnikiem lub upadłym jest beneficjent tych środków. Analogicznych rozwiązań nie przewidziano jednak w odniesieniu do sytuacji, gdy dłużnikiem lub upadłym nie jest beneficjent, ale bank, który prowadził rachunek bankowy beneficjenta, na którym to rachunku znajdowały się środki pieniężne stanowiące dofinansowanie określonych projektów w ramach programów unijnych. W takiej sytuacji - w świetle przepisów prawa krajowego - beneficjentowi przysługuje jedynie możliwość zgłoszenia wierzytelności do masy upadłości, a nie o zwrot tych środków pieniężnych jako nienależących do upadłego. W szczególności, nie można w takiej sytuacji zastosować instytucji wyłączenia z masy upadłości.

49. W ocenie Sądu Najwyższego takie rozwiązanie narusza ww. rozporządzenia unijne, w tym w szczególności art. 57 i 80 rozporządzenia nr 1083/2006, do którego odwoływały się umowy łączące Gminę z Instytucją Wdrażającą, ale również obecnie obowiązujące rozporządzenie nr 1303/2013, w tym przepisy powołane w pytaniu prejudycjalnym. Jest sprzeczne z istotą umów, których przedmiotem jest dofinansowanie określonych projektów inwestycyjnych, albowiem dotyczą one środków pieniężnych przeznaczanych z funduszy unijnych na określone cele. Oznacza to, że te środki nie mogą zostać przeznaczone na żadne inne cele. Jeżeli te środki nie zostaną spożytkowane na cel określony w umowie o dofinansowanie, czy to z przyczyn leżących po stronie beneficjenta (w szczególności w razie ich przeznaczenia na innych cel niż przewidziany w umowie), czy też z przyczyn, za które nie ponosi on odpowiedzialności (jak to miało miejsce w niniejszej sprawie, gdyż doszło do upadłości Banku prowadzącego rachunki, na których te środki zostały zdeponowane), może powstać po stronie beneficjenta obowiązek ich zwrotu na rzecz Instytucji Wdrażającej. W sytuacji takiej, jaka zaistniała w niniejszej sprawie, może dojść do tego, że beneficjent będzie zobowiązany do zwrotu otrzymanych środków pieniężnych, nie

mając żadnej gwarancji, że je odzyska w wyniku podziału funduszy masy upadłości. Praktyka prowadzenia spraw upadłościowych wskazuje, że szanse na uzyskanie zaspokojenia przez wierzyciela, jeżeli jego wierzytelność nie znajduje się w pierwszych kategoriach zaspokojenia, są niewielkie, a w większości przypadków w ogóle nie istnieją.

50. Oznacza to, że beneficjent może zostać pozbawiony środków pieniężnych przeznaczonych na dofinansowanie prowadzonej przez siebie inwestycji. W przypadku upadłości banku, który prowadzi rachunek bankowy, na który zostały wpłacone takie środki, przepisy prawa krajowego nie tylko nie wyłączają tych środków z masy upadłości banku, ale również uniemożliwiają beneficjentowi, który otrzymał środki pochodzące z budżetu UE, skuteczne dochodzenie na drodze sądowej wyłączenia tych środków z masy upadłości banku. W ocenie Sądu Najwyższego takiego unormowania nie da się pogodzić z sensem i istotą dofinansowania projektów unijnych ze środków UE.

51. Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy wystąpił ze wskazanym pytaniem prejudycjalnym do Trybunału Sprawiedliwości UE.

Co do trybu przyspieszonego

52. Zdaniem Sądu Najwyższego zastosowanie trybu przyspieszonego jest uzasadnione istotą postępowania upadłościowego i celem, jakim jest zaspokojenie wierzycieli w jak najwyższym stopniu i jak najkrótszym czasie. Bez rozstrzygnięcia niniejszej sprawy nie będzie możliwe zakończenie postępowania upadłościowego Banku, a długotrwałe postępowanie w tej sprawie będzie skutkowało generowaniem kosztów w postępowaniu upadłościowym, w związku z czym, jeżeli nie zostanie zastosowany tryb przyspieszony, istnieje poważne ryzyko, że wierzyciele upadłego zostaną zaspokojeni w niższym stopniu.